

Baban ne iş yapıyor senin?

Yrd. Doç. Dr. Metin Ersoy / Havadis Gazetesi-Poli

Doğallık adı altında televizyon ekranlarında bizlere sunulan şov, yarışma ve eğlence programlarında her şey önceden ya planlanmakta ya da sonradan montaj yardımı ile istenilen kıvama dönüştürülmektedir.

“Baban ne iş yapıyor senin?” kulağımıza masum bir soruymuş gibi gelebilir. Ama televizyon ekranlarında sorulan söz konusu sorunun, zannedildiği kadar da masum olmadığını anlıyoruz saniyeler içinde. Ergenlik yaşında bile kabul edemeyeceğimiz yaşta bir çocuk, televizyon şovunda karşımıza çıkıyor. Sempatik, samimi ve kendinden emin tavırlarıyla bir anda jüri üyelerinin dikkatini çekiyor. Tüm bunlara bir de hazır cevaplığı eklenince salonu dolduran seyirciler de coşuyor.

“Hamal”

Buraya kadar her şey doğal ve tam da yapımcıların istediği geliyor. Yarışmaya katılan çocuk şarkı söylemeye başlıyor ki ilk cümleyle birlikte seyirciler şarkıya eşlik etmeye başlıyor. Seyirci ve reyting odaklı yayıncılığın da bundan büyük keyif aldığı jüri üyelerinin yüzüne yansıyan tebessümden anlayabiliyoruz. Şarkı bittiğinde ise salondan “bir daha” sesleri yükseliyor. Programın yapımcısı çocukla sohbete başlıyor. Tam sohbet bitti derken; “Baban ne iş yapıyor senin?” diye bir soru geliyor, vücut diliyle de kulisi gösteriyor. Aslında cevabı önceden bilinen bir soru bu. Çocuk biraz çekinerek ama gururla “hamal” yanıtını veriyor. Çocuğun babası sahne gerisinde evladının performansının bitmesini beklerken, jüri üyesinden gelen bu soruyla sahneye doğru bir adım atıyor. Benzer bir yanıt da ondan geliyor.

Özel yaşama saygı

Niye bu hikâyeye giriş yaptığımı açıklayarak başlayım: Bu ve birazdan aynı yapım şirketinin farklı programlarından bahsedeceğim benzeri hikâyeler, programların izlenme oranlarını artıran durumlardır. Gazetecilik gözüyle bakıldığında insan hikâyeleri iyi işlendiğinde başarılı haber konularıdır. Beni bu noktada rahatsız eden ise; reyting uğruna çocuk yaştaki birisine babasıyla ilgili sorulan soru oluyor. Çocuk başarılı ve yaşına göre o şarkıyı o şekilde icra etmesi zaten bir yetenek. Fakat babasının mesleğiyle çocuğun şarkı söylemesi arasındaki bağlantıyı bulamadım. Açıkçası programların insanların bu kadar özel yaşamına girmesi beni rahatsız ediyor.

Rıza imalatı

Daha sonra bir bakıyorsunuz söz konusu çocuk aynı yapım şirketine bağlı diğer programlara konuk olarak davet ediliyor. Bir başka ifadeyle bireyin tüm kapasitesinden yararlanılıyor. Tabii o

güne kadar kimsenin tanımadığı sıradan birisi olan kişiler de bu durumdan memnun görünüyor. Karşılıklı çıkar ilişkisi yani. Ortada bir çeşit rıza durumu bulunuyor. Edward S. Herman ve Noam Chomsky tarafından 1988 yılında yayımlanan “Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media” (Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası) kitabından da bildiğimiz gibi, medya tarafından kullanılan teknikler ile “rıza” oluşturulabiliyor. Bir başka ifadeyle, medya egemen fikirleri yeniden üretmekle kalmıyor aynı zamanda toplum içerisinde buna razı olmamızı sağlayacak şekilde yayınlar yapıyor. Dolayısıyla bir süre sonra bizler bu tür yayınlara rıza göstermekle kalmıyoruz, bunları talep eder hale de getiriliyoruz. Bunu da söz konusu “rıza imalatının” başarıya ulaştığına yönelik en önemli sebep olarak gösterebiliriz.

Hayretler içinde kalırsınız

Çağımızda televizyon diğer kitle iletişim araçları arasında en popüler ve etkili olanı olarak gösterilebilir. Belki aklınızdan hemen internet geçmiştir ama televizyon yapımcılarının harcadıkları paraları bilerseniz hayretler içinde kalırsınız. Zaman zaman da birçok program sırf seyirciden yeteri kadar ilgi görmedi diye çöp bidonunu boyluyor. İnternet, bireyler arasında daha yaygın kullanılmasına rağmen televizyon yapımcılarının ürettiği formatları yapmakta geri kalıyor. Zaten birisi kitlesel kesime diğeri ise bireyselliğe hitap ediyor. Böyle olunca da internet televizyonlarda yayımlanan programları daha geniş kitlelere ulaştıran, arşivleyen ve interaktif şekle sokan bir dijital platform görevi görüyor.

Yaşadığımız en önemli olay

Buradan hareketle televizyon programlarda yayımlanan yarışma, şov ve eğlence gibi formatlar incelendiğinde karşımıza iyi veya kötü bir hikâyesi olan yarışmacı profilleri çıkıyor. Tabii bu yarışmacılar karşımıza rastlantısal bir seçim yöntemiyle çıkıyor. Gayet bilinçli, sistemli ve ciddi bir elemenden geçiriliyorlar. Örneğin yetenek yarışması başvuru formunda dikkat çeken en önemli sorular arasında: “Yarışmaya neden katılmak istiyorsunuz?”, “hayatınızdaki sizin için en önemli olayları yazınız” ve “kendinizle ilgili anlatabileceğiniz en ilginç şey nedir?” Benzer soruları ses yarışmasına başvururken doldurulan formda da görmek mümkün: “Müzik hayatınızdaki yaşadığınız en ilginç/heyecan verici deneyim nedir?” ve “yaşadığınız en önemli olay nedir?”

Fark yaratan hikayeler

Görüldüğü gibi televizyon yapımcıları hazırladıkları formlarla insanların ilginç hikâyelerine yönelik soruları eksik etmiyorlar. Ve program akışı esnasında yeri ve zamanı geldiğinde bu soruların cevaplarını önceden bilen yapımcılar sorularını yarışmacılara yöneltiyor. Dolayısıyla bu tür yapımlarda yetenekten, sestene, zekâdan daha önce ilginç, fark yaratan önemli bir hikâyeye veya anıya ihtiyacınız var. Zaten yıllardır bu tür programları izleyenler olarak şov dünyasında bu tür şeyleri dinlemeye alıştırmadık mı?

“Doğalmış” gibi sunuluyor

Tüm bu programda yaşananlar ise istenildiği gibi kurgulandıktan sonra bizlere “doğalmış” gibi sunuluyor. O esnada kendiliğinden gelişmiş gibi ekranlara taşınan görüntülerin perde gerisini göremiyoruz. Bir başka örnek de ses yarışmasında yaşandı. Yarışmaya katılanlar, programın formatı gereği orkestra ile yapılacak çalışmalar için İstanbul’a davet ediliyorlar. Böylece

katılımcılar aileleriyle kısa süreliğine de olsa bir ayrılık yaşıyor. Bir yarışmacı da çocuğundan ayrı kalmasını programda dile getirdiği esnada arkadaki dev ekranda kulisteki çocuğu gösteriliyor.

Ne yapalım da izlemeyelim?

Tahmin edeceğiniz gibi de gözyaşları peşinden geliyor. İnsanın en masum ve duygusal olduğu bu anı ise yapımcılar istediği gibi kullanıyor. Özetlersek doğallık adı altında bizlere sunulan bu tür şov programlarında her şey önceden ya planlanmakta ya da sonradan montaj yardımı ile istenilen kıvama dönüştürülmektedir. “Ne yapalım da izlemeyelim? İzleyecek neyimiz var?” diye sorular sorabilirsiniz. Haksız da değilsiniz bu rıza oluşturulmuş bir kere, bundan kurtulmak pek kolay olmayacak.